

ВИСНОВОК СПЕЦІАЛІСТА ЯК ДЖЕРЕЛО ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Анотація. У статті висвітлено питання вдосконалення кримінального процесуального законодавства та правозастосовної практики в контексті використання висновку спеціаліста як джерела доказів у кримінальних провадженнях.

Проаналізовано нормативну регламентацію та наукові позиції до використання висновку спеціаліста як джерела доказів у вітчизняній процесуальній доктрині та європейських країнах.

Автор ставив за мету виявлення змістовних і техніко-юридичних неузгодженостей нормативної регламентації використання висновку спеціаліста в кримінальних провадженнях щодо кримінальних проступків зокрема та інших – загальному (ординарному) та особливому – диференційованому порядку кримінального провадження щодо кримінальних проступків. Наведено практику використання та оцінки висновку спеціаліста судами, у тому числі ЄСПЛ. Запропоновані зміни та доповнення до КПК України, які регламентуватимуть порядок дослідження висновку спеціаліста в судовому розгляді в разі призначення розгляду в судовому засіданні з викликом учасників кримінального провадження.

Проведене дослідження, у тому числі й результати аналізу чинного законодавства, дозволили сформулювати висновок про юридичну невизначеність порядку формування (відповідно до двоступеневої процедури формування доказів на досудову і судову) та використання сторонами кримінального провадження та судом висновку спеціаліста як джерела доказів як на законодавчому, так і на відомчому нормативно-правовому рівні, що впливає на практику його застосування.

Ключові слова: висновок спеціаліста, докази, дослідження доказів, спеціаліст, кримінальний проступок, кримінальний процес, судовий розгляд, спрощене провадження.

Постановка проблеми. Доктрина оцінки доказів сьогодні є однією з основ міжнародного правосуддя відповідно до ст. 6 Європейської Конвенції про захист прав людини та основних свобод (далі – Конвенція, ЄКПЛ). Європейський Суд з прав людини (далі – Європейський Суд, ЄСПЛ) базує свої рішення на традиціях природного права; при тому питання

встановлення фактів є ключовим у міжнародному судовому процесі.

Однією з актуальних проблем, з якою сторони кримінального провадження та суд стикаються в процесі доказування в Європейському Суді, полягає в тому, що більшість джерел міжнародно-правового регулювання не повною мірою розкривають систему доказування.

Через це розуміння та застосування норм міжнародного права в аспектах оцінки та використання доказів, як на державному, так і на міжнародному рівнях, заслуговує наукової уваги.

З іншого боку, ефективність кримінального судочинства визначається його здатністю забезпечувати реалізацію завдань кримінального провадження (ст. 2 КПК України), а ключовою ідеєю подальшої оптимізації кримінального судочинства є ідея процесуальної економії, але за умови дотримання при тому гарантій прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження.

Норми щодо кримінального провадження стосовно кримінальних проступків існують у Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України)¹ з 2012 р., водночас, лише з 1 липня 2020 р. вони набули чинності в трансформованому вигляді, порівняно з 2012 р.

Досягнення поставлених цілей даної новації забезпечується спрощенням процедури кримінального провадження, зокрема:

1) *спрощення досудового розслідування кримінальних проступків (дізнання)*: а) обмеження щодо застосування запобіжних заходів до осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального проступку (ст. 299 КПК), адже домашній арешт, застава або тримання під вартою під час дізнання не застосовуються; б) обмеження у проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, окрім передбачених частиною другою статті 264 та статтею 268 КПК (ст. 300 КПК); в) скорочені (порівняно із досудовим слідством) строки розслідування кримінальних проступків, порівняно із розслідуванням злочинів (ст. 219, 301 КПК); г) особливий порядок досудового розслідування кримінальних проступків, що полягає в можливості

прокурора скласти клопотання про розгляд обвинувального акту в спрощеному провадженні (за наявності письмової згоди підозрюваного та потерпілого) (ч.ч. 1, 2 ст. 302 КПК); г) розширення переліку процесуальних дій, проведення яких дозволяється до початку досудового розслідування. Так ч. 3 ст. 214 КПК передбачено можливість до внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку, у тому числі отримання висновку спеціаліста і зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису²;

2) *спрощення судового провадження щодо кримінальних проступків*: а) можливість (за клопотанням прокурора та згоди підозрюваного й потерпілого) розгляду обвинувального акта у спрощеному провадженні (ст.ст. 302, 382 КПК) без участі сторін кримінального провадження та дослідження доказів, що значно скорочує тривалість розгляду обвинувального акта (до п'яти днів з дня отримання обвинувального акта щодо вчинення кримінального проступку, а в разі затримання особи в порядку, передбаченому ч. 4 ст. 298–2 КПК – невідкладно); б) як впливає з системного тлумачення ч. 3 ст. 314, ч. 1 та ч. 2 ст. 381 КПК суд розглядає обвинувальний акт щодо вчинення кримінального проступку без проведення судового розгляду в судовому засіданні за відсутності учасників судового провадження, якщо обвинувачений не оспорує встановлені під час дізнання обставини і згоден з розглядом обвинувального акта;

3) *особливості апеляційного оскарження судових рішень, ухвалених за результатами спрощеного провадження* (ч. 1 ст. 394 КПК).

¹ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>> дата звернення 18.07.2023.

² К П Задоя, Спрощене провадження щодо кримінальних проступків за Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 року та законодавством європейських держав (2015) 1 *Вісник кримінального судочинства* 29–39; В М Трофименко, Теоретичні та правові основи диференціації кримінального процесу України (дис. ... докт. юрид. наук. Харків, 2017) 437.

Результати аналізу зазначених особливостей порядку дізнання дозволяють стверджувати, що воно є диференційованою формою досудового розслідування, яка за своїм характером є прискореною¹.

Відповідно до вищезазначених змін у КПК України, внесеними згідно із Законом України № 321-ІХ від 03.12.2019, який набрав чинності з 1 липня 2020 р., серед процесуальних джерел доказів у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки введений «висновок спеціаліста» (ст. 298–1 КПК), що має відповідати вимогам висновку експерта (ст. 300 КПК), а повноваження спеціаліста в КПК були розширені наданням висновків (п. 7 ч. 4 ст. 71 КПК). Згідно із цією статтею, висновок спеціаліста в разі подальшої кваліфікації діяння як злочину на підставі ухвали слідчого судді, яка постановляється за клопотанням прокурора, також може визнаватися джерелом доказів.

Провідні українські криміналісти (Л.Ю. Ароцкер, В.Г. Гончаренко, М.Л. Грібов, А.В. Іщенко, В.П. Колмаков, М.В. Костицький, О.П. Кучинська, В. К. Лисиченко, Є.Д. Лук'янчиков, М.А. Погорецький, Д.Б. Сергєєва, М.Я. Сегай, З.М. Соколовський, В.Ю. Шепітько, О. Р. Шляхов, В. В. Юсупов, О. Г. Яновська та ін.) завжди вважали інститут спеціальних знань основним каналом синтезу досягнень природничих, технічних та інших наук у кримінальне судочинство.

Намагання законодавця оптимізувати техніко-криміналістичне забезпечення даного диференційованого порядку кримінального провадження відповідним процесуальним інститутом спеціальних знань, з нашого погляду, можна вважати позитивним кроком.

Водночас, зважаючи на новизну відповідних процедур, можна спрогнозувати ті проблеми, які виникнуть при застосуванні відповідних положень КПК України². З одного боку, проблемність питання використання висновку спеціаліста як процесуального джерела доказів виникає з невдалої спроби законодавця поділити процес формування доказів на досудовий та судовий. З огляду на положення ст. 40–1, ч. 1 ст. 84, 92 КПК України, до ряду суб'єктів отримання доказів входять дізнавач, слідчий і прокурор, що вказує на досудовий спосіб їх формування. Зважаючи на складну природу доказів, можна припустити, що їх процесуальні можливості є недостатніми для належної, позбавленої процесуального інтересу оцінки та перевірки доказів на предмет їх допустимості й належності. Положення п. 3 ст. 93 КПК про те, що сторона захисту, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, збирають докази, має в більшості випадків декларативний характер.

Неузгодженість положень ч. 2 ст. 23 та ст.ст. 40–1, 84, 92 КПК дає підстави для недостатньо обґрунтованого висновку про рівнозначність доказів, отриманих органами досудового розслідування і доказами, легалізованими за результатами дослідження в судовому порядку, що містить загрозу виникнення презумпції матеріалів досудового провадження та перетворення кримінального процесу в інквізиційний.

Крім того, вдосконалення кримінального процесуального законодавства, судова практика з питань участі спеціаліста в кримінальному провадженні не дозволяють однозначно сказати, що всі питання розглянуті та проблеми, які

¹ Рішення ЄСПЛ у справі «Пічугін проти Росії» (Pichugin v. Russia), № 38623/03, п. 199, 23.10.2012 <<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%20/>> дата звернення 18.07.2023.

² В.С. Бондар, Питання вдосконалення законодавства та правозастосовної практики (висновок спеціаліста). *Проблеми досудового розслідування в сучасних умовах: правові та організаційні аспекти*: міжн. наук.-практ. конф., м. Одеса, 29 квітня 2021 р. (Одеса, ОДУВ, 2021) 113–117; І.Гловюк, Судове провадження щодо кримінальних проступків: чи справдяться очікування <<https://unba.org.ua/publications/5741-sudove-provazhennya-shodo-kriminal-nih-prostupkiv-chi-spravdyat-sya-ochikuvannya>> дата звернення 19.07.2023; І.Гловюк, Судове провадження щодо кримінальних проступків у суді першої інстанції: теорія і практика (2021) 3 *Право України* 61–72.

потребують свого вирішення в зазначеній області є вичерпаними. Звернемо увагу на певні неузгодженості:

– в окремих випадках безпосередній об'єкт дослідження, наприклад, сліди біологічного походження, наркотичні засоби, їх аналоги або прекурсори, бойові припаси, відповідно до методики та в результаті застосування руйнівних методів дослідження може бути знищений (без резервування залишків з метою забезпечення перевірного дослідження) або необоротно змінений в процесі дослідження (експерименту). У такому випадку щодо експерта законом передбачений обов'язок одержати дозвіл на дослідження від особи, яка його залучила (ст. 69 КПК): відповідно до п. 7 розділу I Інструкції з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби МВС України¹, якщо під час проведення судової експертизи або експертного дослідження об'єкт дослідження може бути пошкоджений або знищений, документ про призначення має містити дозвіл на його пошкодження або знищення, зміну стану чи властивостей. У разі відсутності такого дозволу, експерт, якому доручено виконання судової експертизи або експертного дослідження, заявляє клопотання експерта, яке разом із супровідним листом надсилається ініціатору. Згідно з п. 18 розділу I Інструкції з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби МВС України, вибір певних методик, методів дослідження, технічних засобів та визначення послідовності їх застосування належать до компетенції судового експерта. При тому спочатку судовий експерт повинен використати неруйнівні методи, і тільки в разі якщо в результаті їх застосування не досягнуто мети дослідження, застосовувати руйнівні методи відповідно до пункту 7 цього розділу. Для спеціаліс-

та такого обов'язку та відповідного алгоритму не передбачено, тому, у разі коли під час дослідження об'єкт дослідження буде знищений або змінений, подальшу судову експертизу (комплекс експертиз) провести неможливо;

– відповідно до відомчих нормативних актів (Інструкція з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби МВС України, затверджена наказом МВС України від 17.07.2017 № 591), у державних спеціалізованих установах МВС, Мін'юсту, Міністерства охорони здоров'я, СБУ, які здійснюють судово-експертну діяльність, проведення досліджень з винесенням такого документа, як «Висновок спеціаліста», не передбачено. Залежно від характеру звернення, за результатами виконання доручення суду, відповідно до вимог процесуального законодавства України та Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 08 жовтня 1998 року № 53/5 (із змінами), Інструкції з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби МВС України, затвердженої наказом МВС України від 17.07.2017 № 591, складаються такі підсумкові документи: «Висновок експерта», «Висновок експертного дослідження», «Повідомлення про неможливість надання висновку»². Таким чином, формальні підстави залучення співробітників указаних установ як спеціалістів для надання висновків відсутні;

– висновок спеціаліста – це думка, яка базується на його професійних компетенціях; спеціаліста за рівнем своєї професійної підготовки має бути не менш кваліфікованою обізнаною особою, аніж експерт, водночас, попри те, що завдяки спеціалістові формується джерело доказів, жодних вимог щодо

¹ Інструкція з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби МВС України: затверджена наказом МВС України від 17.07.2017 № 591 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1024-17#Text>> дата звернення 19.07.2023.

² Там само.

компетенції спеціаліста, крім володіння «спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів» (ст. 71 КПК), прийнятими змінами до КПК, не встановлено.

Також слід зазначити, що в практиці досудового розслідування кримінальних проваджень спеціалісти залучаються зі співробітників державних судово-експертних підрозділів усіх рівнів та різної відомчої приналежності. З огляду на даний фактор, дуже важко розглядати спеціаліста як незалежного, позбавленого певного процесуального інтересу учасника кримінального провадження, здатного надати неупереджений висновок. Зокрема, у розділі II Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби МВС України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події, зазначено, що:

1) інспектори-криміналісти у своїй діяльності безпосередньо підпорядковані та підзвітні начальникові органу досудового розслідування;

2) інспектори-криміналісти зобов'язані виконувати усні та письмові доручення начальника органу досудового розслідування, його заступників, слідчих у встановлені строки та у визначеному законодавством порядку¹.

В Інструкції про участь співробітників та працівників Українського науково-дослідного інституту спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України як спеціалістів у кримінальному провадженні зазначено, що спеціаліст залучається до участі в слідчих (розшукових) діях за рішенням слід-

чого судді, прокурора, слідчого, керівника органу досудового розслідування для вирішення питань, що потребують відповідних спеціальних знань та навичок (п. 1, р. II). При проведенні оперативним підрозділом негласних слідчих (розшукових) дій залучення спеціаліста здійснюється за рішенням прокурора, слідчого (п. 2, р. III)².

Наступна проблема стосується дослідження висновку спеціаліста під час судового провадження щодо кримінальних проступків у суді першої інстанції, адже судові дії щодо дослідження доказів не пристосовані під дослідження спеціальних джерел доказів, а порядок дослідження висновку спеціаліста взагалі не передбачений.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Введення в закон нового джерела доказів, рівноцінного висновку судового експерта, було цілком неочікуваним, непередбаченим з точки зору теорії доказів, судової експертизи та кримінального процесу. Мають рацію всі без винятку провідні процесуалісти та криміналісти, які піддали критиці нововведення закону дотепер: П. Є. Антонюк (Висновок спеціаліста як джерело доказів у кримінальному провадженні: аналіз процесуальної спроможності, 2021)³, Г. П. Власова («Співвідношення кримінальних процесуальних проваджень та диференціації кримінальних процесуальних форм», 2015)⁴, І. В. Гловюк («Судове провадження щодо кримінальних проступків: чи справдяться очікування», 2020; «Судове провадження щодо кримінальних проступків у суді першої інстанції: теорія і практика», 2021)⁵,

¹ Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події: затверджена наказом МВС України від 03.11.2015 № 1339 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15#Text>> дата звернення 20.07.2023.

² Інструкція про участь співробітників та працівників Українського науково-дослідного інституту спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України як спеціалістів в кримінальному провадженні: затверджена наказом Центрального управління Служби безпеки України від 19.03.2016 № 138 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0564-16#Text>> дата звернення 21.07.2023.

³ П. Є. Антонюк, Є. Ю. Свобода, Т. В. Михальчук, Висновок спеціаліста як джерело доказів у кримінальному провадженні: аналіз процесуальної спроможності (2021) 66 *Криміналістика і судова експертиза* 88–95.

⁴ Г. П. Власова, Співвідношення кримінальних процесуальних проваджень та диференціації кримінальних процесуальних форм (2015) 11 *Науково-інформаційний вісник. Право* 153–158.

⁵ І. Гловюк, Судове провадження щодо кримінальних проступків: чи справдяться очікування. <<https://unba>.

Р. М. Дударець («Актуальні питання законодавчої реалізації отримання висновку спеціаліста під час досудового розслідування кримінальних проступків», 2019)¹, А. В. Коваленко («Висновок спеціаліста як нове процесуальне джерело доказів у кримінальному провадженні (проблеми та перспективи)», 2020)², Є. М. Компанець («Участь спеціаліста у кримінальному провадженні про порушення прав інтелектуальної власності», 2020)³, О. А. Лейба («До питання досконалості нормативної регламентації досудового розслідування кримінальних проступків»)⁴, Є. Д. Лук'янчиков («Висновок спеціаліста в системі засобів перевірки інформації про кримінальні проступки», 2021)⁵, Є. Б. Сімакова-Єфремян (До питання про введення у кримінальне процесуальне законодавство

поняття «висновок спеціаліста», 2019)⁶, М. А. Погорецький «Докази у кримінальному процесі. Вісник прокуратури» (2003); «Джерела судових доказів» (2005); «Про співвідношення джерел фактичних даних і джерел доказів у кримінальному процесі» (2009); «Щодо поняття «доказ» за проектом нового Кримінально-процесуального кодексу України» (2009); «Докази у кримінальному процесі: проблемні питання» (2011); (Теорія кримінального процесуального доказування: проблемні питання» (2014), «Нова концепція кримінального процесуального доказування» (2015), «П'ять років чинності кримінального процесуального кодексу: уроки для правотворчої діяльності», 2017)⁷ та ін., Є. Ю. Свобода («Висновок спеціаліста як джерело доказів у кримінальному провадженні: аналіз

org.ua/publications/5741-sudove-provazhennya-shodo-kriminal-nih-prostupkiv-chi-spravdyat-sya-oshikuvannya» дата звернення 21.07.2023; І Гловюк, Судове провадження щодо кримінальних проступків у суді першої інстанції: теорія і практика (2021) 3 *Право України* 61–72.

¹ Р М Дударець, Актуальні питання законодавчої реалізації отримання висновку спеціаліста під час досудового розслідування кримінальних проступків. *Актуальні питання теорії та практики досудового розслідування кримінальних проступків: матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу* (Київ, 14 листопа. 2019 р.). (Київ, Нац. акад. внутр. справ, 2019) 141–145.

² А В Коваленко, *Висновок спеціаліста як нове процесуальне джерело доказів у кримінальному провадженні (проблеми та перспективи). Актуальні питання розвитку права та законодавства: наукові дискусії: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, м. Львів, 18–19 грудня 2020 р. 2. (Львів, Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2020) 187–190.

³ Є М Компанець, Участь спеціаліста у кримінальному провадженні про порушення прав інтелектуальної власності (2020) 2 *Часопис Київського університету права* 318–323 <<https://doi.org/10.36695/2219-5521.2.2020.60>>.

⁴ О А Лейба, До питання досконалості нормативної регламентації досудового розслідування кримінальних проступків (2021) 1 *Юридичний науковий електронний журнал* 360–363 <<https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-1/90>> дата звернення 21.07.2023.

⁵ Є Д Лук'янчиков, Б Є Лук'янчиков, Висновок спеціаліста в системі засобів перевірки інформації про кримінальні проступки. *Проблеми теорії та практики кримінального провадження: матеріали круглого столу* (м. Харків, 17 червня 2021 р.). (Харків, Харківський національний університет внутрішніх справ, 2021) 36–39.

⁶ Е Б Сімакова-Єфремян, До питання про введення у кримінальне процесуальне законодавство поняття «висновок спеціаліста» (2019) 20 *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики* 110–120.

⁷ М А Погорецький, Докази у кримінальному процесі (2003) 2 *Вісник прокуратури* 59–65; М А Погорецький, Джерела судових доказів (2005) 10 *Питання боротьби зі злочинністю* 167–178; М А Погорецький, Про співвідношення джерел фактичних даних і джерел доказів у кримінальному процесі (2009) 1 *Право України* 80–85; М А Погорецький, Щодо поняття «доказ» за проектом нового Кримінально-процесуального кодексу України (2009) 3 *Вісник прокуратури* 94–101; М Погорецький, Співвідношення джерел фактичних даних в оперативно-розшуковій діяльності та кримінальному процесу і джерел кримінально процесуальних доказів. *Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. VI: Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції) / відп. ред. В В Коваленко, Є В Моїсєєв, В Я Тацій, Ю С Шемшученко* (Київ, Атіка, 2010) 937–939; М А Погорецький, Кримінально-процесуальна форма (2012) 2 *Вісник Запорізького юридичного інституту ДДУВС* 144–151; М Погорецький, Теорія кримінального процесуального доказування: проблемні питання (2014) 10 *Право України* 12–25; М А Погорецький, Нова концепція кримінального процесуального доказування (2015) 3 *Вісник кримінального судочинства України* 63–79; М А Погорецький, П'ять років чинності кримінального процесуального кодексу: уроки для правотворчої діяльності (2017) 3 *Вісник кримінального судочинства* 21; М А Погорецький, Кримінальний процесуальний кодекс України: реальність та ілюзії (до 10-річчя набуття чинності) (2022) 1–2 *Вісник кримінального судочинства* 72–90.

процесуальної спроможності», 2021)¹, В. М. Трофименко («Теоретичні та правові основи диференціації кримінального процесу України», 2017)², М. Г. Щербаковський («Проблеми використання висновку спеціаліста під час розслідування кримінальних проступків щодо дітей», 2020)³, М. Є. Шумило («Поняття доказів у кримінальному процесі: пролегомени до розуміння «невловного» феномену доказового права», 2015; «Критерії спрощення процесуальної форми в кримінальних провадженнях», 2019)⁴ та ін. («Питання вдосконалення законодавства та правозастосовної практики (висновок спеціаліста)», 2021; «Висновок спеціаліста як процесуальне джерело доказів у кримінальному провадженні»)⁵. Незгода з появою зазначеного джерела доказів базується на відсутності самостійного предмета висновку спеціаліста, що, власне, і підтверджується практикою, котра використовує допомогу спеціаліста в кримінальному провадженні.

Зокрема, результати проведеного автором аналізу судової практики свідчать про те, що висновок спеціаліста взагалі не використовується як джерело доказів у спрощених провадженнях щодо кримінальних проступків, передбачених, наприклад, чч. 1 та 2 ст. 125 КК України,

ч. 1 ст. 185 КК України, ч. 1 ст. 190 КК України, ст. 286–1 КК України, ч. 1 ст. 309 КК України, ч. 1 ст. 310 КК України (узагальнено 120 вироків судів першої інстанції з Єдиного реєстру судових вироків протягом 2021 р.). У 85 вироків навіть за результатами спрощеного провадження вказувалися докази, на яких ґрунтується вирок, тобто суди вважали висновок судового експерта належним і допустимим доказом, а тому наводили в мотивувальній частині, тобто дослідження об'єктів та предметів, що складають слідову картину даних кримінальних проступків, здійснювалося в рамках судових експертиз відповідних видів та підвидів: експертизи наркотичних засобів, транспортно-трасологічної, судово-медичної, судово-товарознавчої експертиз, наприклад:

Винність обвинуваченого ОСОБА_1 підтверджується письмовими доказами, наданими прокурором та дослідженнями судом, а саме: витягом з ЄРДР, із якого вбачається, що відомості про вчинення кримінального правопорушення внесено до ЄРДР 21.05.2020 року за № 12020230140000569, із правовою кваліфікацією за ч. 1 ст. 310 КК України; протоколом обшуку від 21.05.2020; відеозаписом до протоколу обшуку; виснов-

¹ П. Є. Антонюк, Є. Ю. Свобода, Т. В. Михальчук, Висновок спеціаліста як джерело доказів у кримінальному провадженні: аналіз процесуальної спроможності (2021) 66 *Криміналістика і судова експертиза* 88–95.

² В. М. Трофименко, Теоретичні та правові основи диференціації кримінального процесу України (дис. докт. юрид. наук. Харків, 2017) 437.

³ М. Г. Щербаковський, Рецензия заключения судебного эксперта и письменное разъяснение специалиста: сходство и различие (2020) 65 *Криміналістика і судова експертиза* 52–63 <<https://doi.org/10.33994/kndise.2020.65.05>>; М. Г. Щербаковський, Консультативна функція спеціаліста у кримінальному провадженні (2017) 62 *Криміналістика і судова експертиза* 43–51 <<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4996>> дата звернення 22.07.2023; М. Г. Щербаковський, Проблеми використання висновку спеціаліста під час розслідування кримінальних проступків щодо дітей. *Актуальні проблеми досудового розслідування та судового розгляду злочинів проти статевих свободи та статевих недоторканості дітей, шляхи їх вирішення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19 черв. 2020 р.) (Київ, Нац. акад. внутр. справ, 2020) 356–358.

⁴ М. Є. Шумило, Поняття доказів у кримінальному процесі: пролегомени до розуміння «невловного» феномену доказового права (2015) 3 *Вісник кримінального судочинства* 95–104; М. О. Шумило, Критерії спрощення процесуальної форми в кримінальних провадженнях. *Актуальні питання теорії та практики досудового розслідування кримінальних проступків*: матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 14 листоп. 2019 р.) (Київ, Нац. акад. внутр. справ, 2019) 147–149.

⁵ В. С. Бондар, Питання вдосконалення законодавства та правозастосовної практики (висновок спеціаліста). *Проблеми досудового розслідування в сучасних умовах: правові та організаційні аспекти*: міжн. наук.-практ. конф., м. Одеса, 29 квітня 2021 р. (Одеса, ОДУВС, 2021) 113–117; А. П. Черненко, А. Г. Шиян, Висновок спеціаліста як процесуальне джерело доказів у кримінальному провадженні. *Актуальні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування*: матеріали науково-практичного семінару (ДДУВС, 2020) 149–152.

ком експерта № 1115-НР від 25.05.2020, відповідно до якого вилучені під час обшуку за місцем проживання обвинуваченого 10 рослин зеленого кольору є рослинами роду Коноплі; висновком експерта № 1118-НР від 23.06.2020, відповідно до якого вилучені під час обшуку за місцем проживання обвинуваченого лампи накаливання містять на собі особливо небезпечну речовину РVP в кількості 0,00197 г, що в подальшому стало підставою для притягнення обвинуваченого до адміністративної відповідальності; висновком експерта № 1119-НР від 23.06.2020, відповідно до якого вилучені під час обшуку за місцем проживання обвинуваченого речовини червоно-коричневого кольору, які виявлені у вигляді нашіарування на поверхнях наданих шприців, наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів не містять¹.

У 35 вироків факти нанесення легких тілесних ушкоджень, вартість викраденого майна, належність рослин до нарковмісних встановлювалися взагалі без використання відповідних спеціальних знань, презюмувалися й не оспорювалися учасниками судового провадження, що мало наслідком застосування скороченої процедури судового розгляду (ч. 2 ст. 382 КПК України).

Подібна практика, по-перше, збільшує розміри процесуальних витрат на проведення експертизи та процесуальних строків досудового провадження в даному диференційованому порядку, по-друге, призводить до неповноти доказової бази, вразливості позиції сторони обвинувачення.

Тому на сьогодні маємо зафіксувати проблемну ситуацію, коли, з одного боку, законодавцем встановлено прискорений порядок досудового розслідування та судового провадження кримінальних проступків, який не можна охарактеризувати як спрощений, через те що, окрім певних особливостей застосування запобіжних заходів та слідчих (розшукових)

дій, істотних змін процесуальної форми не передбачено, тим більш не передбачено спрощення процесуального механізму гарантування прав і законних інтересів учасників кримінального провадження. З іншого боку, законом встановлено значно більш оперативний строк дізнання порівняно зі строком досудового слідства, що дозволяє характеризувати цю форму досудового розслідування саме як прискорену. Однак даний диференційований процесуальний порядок кримінального провадження, на відміну від загального (ординарного) порядку, не забезпечений належним чином відповідними формами спеціальних знань, орієнтованих на прискорене (оперативне) дослідження певних об'єктів, явищ і процесів.

Через це питання юридичної конструкції висновку спеціаліста як джерела доказів залишаються невирішеними в теорії кримінального процесу та підлягають подальшому науковому дослідженню із застосуванням нових наукових розвідок, а інститут спеціаліста в кримінальному процесі потребує вдосконалення з урахуванням сучасних потреб практики.

Метою статті є виявлення змістовних і техніко-юридичних неузгодженостей нормативної регламентації використання висновку спеціаліста в кримінальних провадженнях щодо кримінальних проступків зокрема та інших – загальному (ординарному) та особливих – диференційованих порядках кримінального провадження. На підставі отриманих результатів дослідження запропонувати до порядку формування даного джерела доказів і застосування в кримінальному процесуальному доказуванні. Задля досягнення (мети) цілей у статті проаналізуємо:

- поняття та функції спеціаліста у кримінальному провадженні;

- проблеми, які виникають під час реалізації функцій спеціаліста в кримі-

¹ Вирок Генічеського районного суду Херсонської області справа № 653/2165/20 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94616755>> дата звернення 23.07.2023.

нальних провадженнях щодо кримінальних проступків під час дізнання та в суді першої інстанції.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. Спеціаліст у кримінальному процесі є суб'єктом кримінальної процесуальної діяльності, володіє деякою процесуальною правосуб'єктністю, виконує на базі своїх професійних знань, навичок та компетенцій офіційну функцію допомоги й сприяння сторонам кримінального провадження (слідчому, дізнавачу, прокурору, детективу, адвокату), слідчому судді під час досудового розслідування та суду під час судового розгляду під їх керівництвом і контролем. З цього можна сформулювати висновок про те, що спеціаліста слід розглядати з позицій допоміжного значення в діяльності суб'єкта доказування¹.

З огляду на те, що в КПК України не міститься дискреційний перелік слідчих (розшукових) дій, у процесі яких слідчий (дізнавач), прокурор мають право використовувати допомогу спеціаліста, можна дійти висновку, що заборона на участь спеціаліста у будь-якій слідчій (розшуковій) дій законом не встановлена.

Відповідно до КПК України, спеціаліста можна залучати з метою:

а) надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, виготовлення графічних зображень, відбитків та зліпків, відбір зразків для проведення експертизи тощо) сторонами кримінального провадження під час досудового розслідування і судом під час судового розгляду (ч. 2 ст. 71, ст.ст. 237, 240, 245, 357 КПК);

б) надання консультацій із питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок (ч. 1 ст. 71; ч. 1 ст. 360 КПК);

в) надання висновків з питань, що належать до сфери його знань, під час

досудового розслідування кримінальних проступків, у тому числі у випадках, передбачених частиною третьою статті 214 КПК (п. 7 ч. 4 ст. 71 КПК, ч. 1 ст. 298–1 КПК, ч. 1 ст. 300 КПК);

г) виготовлення дублікатів документів (п. 4 ст. 99 КПК), копіювання інформації, що міститься в інформаційних (автоматизованих) системах, телекомунікаційних системах, інформаційно-телекомунікаційних системах, їх невід'ємних частинах (п. 2 ст. 168 КПК);

г) дослідження інформації, отриманої при застосуванні технічних засобів, що застосовувалися під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також носіїв інформації та технічних засобів, за допомогою яких отримано інформацію (ст. 266 КПК);

г) з'ясування змісту відомостей, що містяться у звуко- і відеозаписах (п. 3 ст. 359 КПК);

в) надання письмових пояснень (п. 2 ч. 2 ст. 105 КПК) щодо особливостей виявлення та фіксації слідів, особливостей особи допитуваного і його поведінки тощо. Такі роз'яснення можуть сприяти обґрунтуванню процесуальних рішень щодо подальших судово-експертних досліджень, проведенню процесуальних дій;

г) надання усних консультацій чи письмових роз'яснень під час дослідження доказів у суді (з'ясування змісту відомостей, що містяться у звуко- і відеозаписах, дослідження речових доказів та документів) (ст. ст. 357, 358, 359, 360 КПК).

Відповідно, способами/формами фіксації участі спеціаліста в кримінальному провадженні є:

– письмові пояснення як додаток до протоколу слідчої (розшукової) дії (п. 2 ч. 2 ст. 105 КПК);

– заяви, які заносяться до протоколу (ч. 4 ст. 237 КПК);

– зауваження до протоколу (п. 4 ч. 4 ст. 71 КПК);

¹ Д А Морозов, В С Бондар, Використання спеціальних знань під час проведення окремих слідчих (розшукових) ді у розслідуванні незаконного посіву або вирощування снотворного маку чи конопель (2017) 1/2 (33/34) Вісник НТУУ «КПІ». *Політологія. Соціологія. Право* 216–222.

– усні консультації/письмові роз'яснення спеціаліста під час дослідження доказів у суді (ч. 1 ст. 360 КПК);

– висновок спеціаліста (ст. 298–1 КПК).

– У науці кримінального процесу¹ напрацьовані загальні критерії допустимості спрощення процесуальної форми, до яких відносять:

– недопустимість утворення проваджень, що суперечать меті кримінального процесу;

– заборона погіршення процесуального статусу учасників кримінального провадження або гарантій їх забезпечення, за винятком випадків, коли учасник провадження добровільно відмовляється від наданих законом йому прав (наприклад, відповідно до ч. 2 ст. 381 КПК України, суд розглядає обвинувальний акт щодо вчинення кримінального проступку без проведення судового розгляду в судовому засіданні за відсутності учасників судового провадження, якщо обвинувачений не оспорує встановлені під час дізнання обставини і згоден з розглядом обвинувального акта²);

– спрощення судової процедури допускається лише при проведенні повноцінного досудового провадження;

– відповідність кримінальної процесуальної форми вимогам єдності і єдиним принципам, закріпленим у п. 1 ст. 7 КПК;

– заборона обмеження права особи на судовий захист, включаючи доступ до судових процедур;

– заборона застосування спрощеної процедури щодо кримінальних проваджень про тяжкі чи особливо тяжкі злочини;

– застосування спрощеного порядку лише за ініціативою або за згодою зацікавлених учасників, якщо вони не суперечать важливим публічним інтересам

(відповідно до ч. 2 ст. 302 КПК України слідчий, дізнавач, прокурор зобов'язаний роз'яснити підозрюваному, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, зміст встановлених досудовим розслідуванням обставин, а також те, що в разі надання згоди на розгляд обвинувального акта в спрощеному порядку вони будуть позбавлені права оскаржувати вирок в апеляційному порядку з підстав розгляду провадження за відсутності учасників судового провадження, не дослідження доказів у судовому засіданні або з метою оспорити встановлені досудовим розслідуванням обставини. Крім того, слідчий, дізнавач, прокурор зобов'язаний впевнитися в добровільності згоди підозрюваного, потерпілого та представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, на розгляд обвинувального акта у спрощеному провадженні³);

обов'язок законодавця встановлювати у прискорених і спрощених провадженнях додаткові гарантії як компенсаторні механізми забезпечення прав і свобод учасників кримінального провадження.

Для реалізації заявленої мети нашої статті замислимося над питанням про те, чи відповідає відповідний процесуальний порядок досудового розслідування та судового розгляду кримінальних проступків зазначеним критеріям.

По-перше, розширення у ст. 298–1 КПК України процесуальних джерел доказів у порівнянні з ч. 2 ст. 84 КПК України не повністю узгоджується з доктринальними положеннями кримінального процесуального закону щодо видів доказів у кримінальному провадженні та в результаті призводить до дублювання зі змістом ст. 99 КПК України, а також

¹ Г В Федотова, Вплив принципу процесуальної економії на досудове розслідування кримінальних проступків. *Актуальні питання теорії та практики досудового розслідування кримінальних проступків*: матеріали міжвідом. наук. – практ. круглого столу (Київ, 14 листоп. 2019 р.). (Київ, Нац. акад. внутр. справ, 2019) 141–145.

² Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>> дата звернення: 24.07.2023.

³ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>> дата звернення: 25.07.2023.

надає можливості процесуальних дій, направлених на збирання доказів до внесення даних до ЄРДР (ч. 3 ст. 214 КПК України).

Відкритим питанням залишається й те, коли саме дозволяється проводити процесуальні дії, перелічені у ч. 3 ст. 214 КПК. З одного боку, розташування у ч. 3 ст. 214 КПК та використана в ст. 300 КПК конструкція свідчать на користь етапу кримінального провадження до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. З іншого боку, повноваження, яким, відповідно до п. 2 ч. 2 ст. 40–1 КПК, наділений дізнавач, не містить темпорального обмеження щодо його реалізації, з чого цілком логічно випливає припущення про наявність можливості проведення таких процесуальних дій не лише до, але й після початку дізнання. Порядок реалізації даного повноваження врегульовано спеціальними положеннями розділу III процесуального закону, серед яких і норма про процесуальні дії, які можна проводити до початку дізнання. Тому ч. 3 ст. 214 КПК варто розуміти як таку, що містить перелік процесуальних дій, проведення яких допускається лише до початку дізнання. Здійснення ж їх після такого призводить до виникнення конкуренції між отриманням висновку спеціаліста та залученням експерта, що крізь призму принципу правової визначеності виглядає неприйнятним.

М. Є. Шумило слушно зазначив, що процесуальне регулювання дізнання здійснюється, так би мовити, у «змішаному» режимі: відповідно до ч. 2 ст. 298 КПК, досудове розслідування кримінальних проступків (дізнання) здійснюється згідно із загальними правилами досудового розслідування, передбаченими КПК, з урахуванням положень глави 25 КПК¹. Використання терміна «правила досудового розслідування», замість визначення формулювання «положення досудового

розслідування», свідчить про те, що свою чинність у контексті дізнання зберігають не лише статті глави 19 КПК «Загальні положення досудового розслідування», а й увесь масив норм, спрямованих на врегулювання досудового розслідування, тобто однойменного розділу III КПК.

Як роз'яснив ВССУ в Інформаційному листі № 223–1446/0/4–12 від 05.10.2012 «Про деякі питання порядку здійснення судового розгляду в судовому провадженні у першій інстанції відповідно до Кримінального процесуального кодексу України», обсяг доказів, які досліджуватимуться, та порядок їх дослідження (послідовність) визначаються ухвалою суду і за необхідності може бути змінено. Зокрема, необхідність зміни обсягу дослідження доказів може бути зумовлена визнанням доказу очевидно недопустимим, появою нових доказів (наприклад, коли при дослідженні обставин справи та перевірки їх доказами суд дійде висновку про необхідність проведення судової експертизи) тощо.

Наскільки застосовне це правило до провадження щодо проступків? Адже стаття 298–1 передбачає, що процесуальними джерелами доказів у кримінальному провадженні про кримінальні проступки, крім визначених статтею 84 цього Кодексу, також є пояснення осіб, результати медичного освідування, висновки спеціаліста, показання технічних приладів та технічних засобів, що мають функцію фото- і кінозйомки, відеозапису чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису. Одним із критеріїв допустимості доказів є належна процедура збирання. КПК України не прописує процедуру збирання цих джерел (хоча передбачає, що ці дії можуть бути проведені до внесення відомостей до ЄРДР). Отже, механізм заперечення допустимості цих доказів стороною захисту відсутній².

¹ М. О. Шумило, Критерії спрощення процесуальної форми в кримінальних провадженнях. *Актуальні питання теорії та практики досудового розслідування кримінальних проступків*: матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 14 листоп. 2019 р.) (Київ, Нац. акад. внутр. справ, 2019) 147–149.

² І. Гловюк, Судове провадження щодо кримінальних проступків у суді першої інстанції: теорія і практика (2021) 3 *Право України* 61–72.

По-друге, відповідно до ст.ст. 302, 381 КПК України, умовами застосування спрощеного провадження в суді першої інстанції є такі положення:

- досудовим розслідуванням встановлено всі обставини вчинення кримінального проступку;

- підозрюваний беззаперечно визнав свою винуватість, не оспорує встановлені досудовим розслідуванням обставини кримінального проступку та згоден з розглядом обвинувального акту за його відсутності;

- під час досудового розслідування підозрюваний був представлений захисником;

- письмова заява підозрюваного має бути складена в присутності захисника;

- письмова заява підозрюваного повинна містити відомості щодо беззаперечного визнання винуватості, згоди із встановленими досудовим розслідуванням обставинами, ознайомлення з обмеженням права апеляційного оскарження та згоди з розглядом обвинувального акту у спрощеному провадженні;

- письмова заява потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, має містити відомості згоди із встановленими досудовим розслідуванням обставинами, ознайомлення з обмеженням права апеляційного оскарження та згоди з розглядом обвинувального акту у спрощеному провадженні¹;

- потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, не заперечують проти розгляду обвинувального акту у спрощеному провадженні.

Водночас, на думку І. В. Глов'юк, стосовно проступків можлива не лише спрощена судова процедура². Відповідно, серед порядків судового провадження в суді першої інстанції щодо кримінальних проступків можна назвати:

- 1) без проведення судового розгляду в судовому засіданні за відсутності учасників судового провадження); окрему проблему складає відсутність у параграфі 1 глави 30 КПК України вказівки на клопотання прокурора;

- 2) розгляд у судовому засіданні обвинувального акта щодо вчинення кримінального проступку з викликом учасників кримінального провадження (який, відповідно до ст. 382 КПК України, теж розглядається як спрощене провадження, хоча його законодавче тлумачення як спрощеного викликає сумніви);

- 3) загальний порядок (коли обвинувальний акт надійшов без клопотання прокурора про його розгляд у спрощеному порядку без проведення судового розгляду в судовому засіданні та відсутні письмові заяви підозрюваного, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження);

- 4) загальний порядок із застосуванням ч. 3 ст. 349 КПК України.

Суд має право призначити розгляд у судовому засіданні обвинувального акта щодо вчинення кримінального проступку та викликати для участі в ньому учасників кримінального провадження, якщо визнає це за необхідним. Хоча КПК України і не передбачає цього, але в учасників судового провадження, без сумніву, залишається право заявити про це клопотання. У такому випадку застосовується загальна процедура судового розгляду. Зупинимось на питаннях, пов'язаних із дослідженням доказів.

Інші, крім позначених, проблеми полягають у тому, що:

- порядок дослідження результатів висновку спеціаліста, показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функцію фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, не регламентовано. Можна припустити, що застосовуватиметься аналогія дослідження звуко- і відеоза-

¹ На жаль, попри те що заява підозрюваного має бути складена в присутності захисника, вказівки на те, що якимось чином має бути з'ясована думка самого захисника, у КПК немає.

² І Глов'юк, Судове провадження щодо кримінальних проступків у суді першої інстанції: теорія і практика (2021) 3 *Право України* 61–72.

писів – для показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функцію фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, а також дослідження документів – для результатів медичного освідчування;

– незрозумілий порядок дослідження висновку спеціаліста. Стаття 360 КПК України передбачає, що під час дослідження доказів суд має право скористатися усними консультаціями або письмовими роз'ясненнями спеціаліста, наданими на підставі його спеціальних знань. Спеціалістові можуть бути поставлені питання щодо суті наданих усних консультацій чи письмових роз'яснень. Першою ставить запитання особа, за клопотанням якої залучено спеціаліста, а потім інші особи, які беруть участь у кримінальному провадженні. Головуючий у судовому засіданні має право ставити спеціалістові запитання в будь-який час дослідження доказів. Проте в цій статті не йдеться про висновок спеціаліста. Тому у межах якої процесуальної дії суд проводитиме такі дослідження (за ст. 360 або ст. 358 – дослідження документів), залишається відкритим (адже в межах дослідження документів теж можуть задаватися питання спеціалісту), а висновок спеціаліста, через те, що він має відповідати вимогам до висновку експерта, слід досліджувати у порядку дослідження висновку експерта. Проте слід пам'ятати про певну особливість: спеціаліст не може бути допитаний з метою роз'яснення висновку.

Отже, нормативна регламентація судового провадження щодо проступків у суді першої інстанції у разі відмови від спрощеного провадження однозначно викликати проблеми на практиці, що слід враховувати адвокатам при здійсненні захисту та здійсненні представництва потерпілого в кримінальному провадженні.

На жаль, у Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів

України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22 листопада 2018 року окремі його положення не повною мірою відповідають вище зазначеним допустимим критеріям спрощення кримінальної процесуальної форми.

Таким чином, на поставлене питання можемо надати негативну відповідь.

З іншого боку, можемо стверджувати, що законодавець частково відмовився від суворої процесуальної форми збирання всіх доказів, що є, безперечно, прогресивним кроком. Утворені штучні формальності не можуть бути перешкодою у встановленні фактів і обставин, що входять у предмет доказування (ст.ст. 91, 178, 485 КПК). Головне – гарантувати дотримання прав і свобод людини. Докази можуть бути такими, якщо вони отримані незабороненими способами. Наприклад, виготовлення спеціалістами додатків до протоколів слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій не суперечить чинному КПК України, адже оформлені в такий спосіб відомості сприйматимуться судом як частина змісту протоколів процесуальних дій, які, згідно зі ст. 99 КПК України, є документами, а отже, джерелом доказів.

Стосовно оцінки висновку спеціаліста, слід зробити посилання на практику ЄСПЛ, який у справі «Пічугін проти Росії»¹ висловив таку позицію: «Відмова національних судів визнавати висновки, підготовлені спеціалістами в якості доказів, порушує принцип рівності сторін. У рішенні констатовано порушення п. 1 і пп. (d) п. 3 ст. 6 Конвенції у зв'язку з несправедливим дослідженням доказів». Застосування наведеного рішення має універсальне значення для всіх учасників кримінального провадження та посилить їх позиції.

Зазначене ставить перед законодавцем завдання унормувати надійні гарантії допустимості доказів і перевірки

¹ Рішення ЄСПЛ у справі «Пічугін проти Росії» (Pichugin v. Russia), № 38623/03, п. 199, 23.10.2012 <<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%20/>> дата звернення 24.07.2023.

у форматі змагального судового розгляду та слугує додатковим аргументом на користь використання такого джерела доказів як висновок спеціаліста.

Висновки. З огляду на викладене вище, можна підсумувати:

1. Проведене дослідження, у тому числі й результати аналізу чинного законодавства, дозволили сформулювати висновок про юридичну невизначеність порядку формування (відповідно до двоступеневої процедури формування доказів на досудову і судову) та використання сторонами кримінального провадження та судом висновку спеціаліста як джерела доказів як на законодавчому, так і на відомчому нормативно-правовому рівні, що впливає на практику його застосування.

2. Використання висновку спеціаліста як доказу є необхідною умовою для підвищення ефективності досудового розслідування та спрощеного провадження в суді першої інстанції щодо кримінальних проступків.

3. Сутність наших пропозицій полягає в таких альтернативних шляхах розв'язання проблеми:

внесення змін до КПК України, передбачивши на стадії дізнання проведення експертизи, що оформлюється «висновком експерта», а не «висновком спеціаліста». Через це, з метою дотримання принципу процесуальної економії, термін виконання таких досліджень має відповідати визначеним процесуальним строкам досудового розслідування кримінальних проступків:

а) внесення до норм КПК України таких змін:

– у підпункті 3) частини 3 ст. 214 КПК після формулювання «отримано висновок» слово «спеціаліста» замінити на «експерта»;

– у підпункті 3) частини 3 ст. 219 КПК, виклавши його в такій редакції: «3) протягом одного місяця – у разі по-

відомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку, якщо дізнавач або прокурор звернувся до експерта для проведення експертизи із дотриманням правил, передбачених цим Кодексом, або особою заявлено клопотання про проведення експертизи у випадку, передбаченому частиною другою статті 298–4 цього Кодексу»;

– у ч. 1 статті 298–1 виключити слова «висновок спеціаліста»;

– ч. 2 ст. 298–4 викласти в такій редакції: «... 2. Одночасно із врученням повідомлення про підозру особа інформується про результати медичного освідчування за його наявності. У разі незгоди з результатами медичного освідчування або висновком спеціаліста особа протягом сорока восьми годин має право звернутися до дізнавача або прокурора з клопотанням про проведення експертизи. У такому разі дізнавач або прокурор має право звернутися до експерта для проведення експертизи із дотриманням правил, передбачених цим Кодексом»;

– у ч. 1 ст. 300 КПК після формулювання «проводити медичне освідчування, отримувати» слова «висновок спеціаліста» замінити на «висновок експерта», а після них та коми виключити слова «що має відповідати вимогам до висновку експерта».

б) оптимізація змістовного наповнення дослідницької частини висновку експерта¹, формалізація, обмеження його обсягу певними розумними рамками за рахунок надмірно деталізованих описань, наукових і технічних викладок, з диференціацією залежно від особливостей кожного виду судових експертиз та можливістю доступу суду та учасників процесу (у разі необхідності) на вимогу суду до матеріалів, які відображають хід проведення експертного дослідження та його результатів (фотоілюстративних таблиць, таблиць-розробок, матеріалів

¹ І О Каркоцький, Т О Гій, Актуальні напрямки оптимізації структури і змісту висновку експерта. *Теорія і практика судової експертизи і криміналістики*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди 85-річчя доктора юридичних наук, професора Ніни Іванівни Клименко (м. Київ, 27 лютого 2018 року) (Київ-Маріуполь, 2018) 126–128; А О Полтавський, Щодо необхідності унормування дефініції «докладність опису досліджень у висновку експерта» (2021) 66 *Криміналістика і судова експертиза* 127–137.

випробувань тощо). Така оптимізація дозволить суттєво пришвидшити виконання окремих видів судово-експертних досліджень у рамках процесуальних строків, передбачених для скороченої форми досудового розслідування кримінальних проступків;

– *внесення змін у КПК України, котрі дозволять розглядати висновок спеціаліста як юридичну конструкцію, що включає відповідні структуровані сегменти:*

а) судово-інтерпретаційний. Як було зазначено вище, КПК України передбачив двоступеневу процедуру формування доказів на досудову і судову. Згідно з ч. 1 ст. 82 КПК, фактичні дані можуть визнаватися доказами слідчим і прокурором у стадії досудового розслідування. Водночас, у ч. 2 ст. 23 КПК зазначається, що «не можуть бути визнані доказами відомості, що містяться в показаннях, речах і документах, які не були предметом безпосереднього дослідження суду». Через те докази, сформовані слідчим та прокурором в ординарному порядку кримінального провадження, не придатні для вирішення питання винуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення, тому що потребують дослідження в умовах судового розгляду за участю сторін і суду. Водночас, відповідно до ч. 3 ст. 349 КПК України, суд має право, якщо проти цього не заперечують учасники судового провадження, визнати недоцільним дослідження доказів щодо тих обставин, які ніким не оспорується. Однак у будь-якому випадку суд має з'ясувати правильність розуміння зазначеними особами змісту цих обставин, встановити відсутність сумнівів у добровільності їх позиції, а також роз'яснити їм, що у такому випадку вони будуть позбавлені права оскаржити ці обставини в апеляційному порядку.

У диференційованому порядку кримінального провадження щодо кримінальних проступків процедура форму-

вання доказів дещо інша. Так, відповідно до ч. 2 ст. 382 КПК України, у вирокі суду за результатами спрощеного провадження, замість доказів на підтвердження встановлених судом обставин, зазначаються встановлені органом досудового розслідування обставини, які не оспорується учасниками судового провадження. Але це стосується випадків, коли обвинувачений не оспорує встановлені під час дізнання обставини і згоден з розглядом обвинувального акта. Отже, суд, діючи відповідно до вимог чч. 1, 2 ст. 17, ст. 369–371, 374, ч. 3 ст. 381, ч. 2 ст. 382 КПК України, має перевірити обставини, які встановлені органом досудового розслідування та які не оспорується учасниками судового провадження. У випадку незгоди обвинуваченого з встановленими під час дізнання обставинами застосовуються такі порядки судового провадження в суді першої інстанції щодо кримінальних проступків:

– розгляд у судовому засіданні обвинувального акта щодо вчинення кримінального проступку з викликом учасників кримінального провадження;

– загальний порядок (коли обвинувальний акт надійшов без клопотання прокурора про його розгляд у спрощеному порядку без проведення судового розгляду в судовому засіданні та відсутні письмові заяви підозрюваного, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження);

– загальний порядок із застосуванням ч. 2 ст. 349 КПК України¹;

б) фактовстановлюючий. За результатами судового засідання (інтерпретації) судом визнається судовий доказ як юридично значуще знання, придатне з позицій достовірності, належності та допустимості підтверджувати чи спростовувати обставини, що підлягають доказуванню.

З метою унормування окреслених проблемних питань, можна запропону-

¹ І Глов'юк, Судове провадження щодо кримінальних проступків у суді першої інстанції: теорія і практика (2021) 3 *Право України* 61–72.

вати змінену редакцію ч. 3 ст. 382 КПК України:

«Суд має призначити розгляд у судовому засіданні обвинувального акта щодо вчинення кримінального проступку та викликати для участі в ньому учасників кримінального провадження, якщо визнає це за необхідне.

У такому випадку дослідження висновку спеціаліста проводиться в порядку, визначеному для дослідження висновку судового експерта».

Існують й інші пропозиції щодо вдосконалення інституту спеціаліста

в кримінальному провадженні. Водночас умови для їх реалізації ще не склалися, з огляду на необхідність внесення змін та доповнень до інших інститутів та з метою наближення вітчизняного кримінального процесу до стандартів правосуддя континентальної Європи.

Тож погодимось з професором Є. Д. Лук'янчиковим у тому, що подальші дослідження, узагальнення та розробка пропозицій щодо вдосконалення форм використання спеціальних знань під час дізнання є актуальним завданням¹.

REFERENCES

LIST OF LEGAL DOCUMENTS

LEGISLATION

1. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine] Zakon Ukrainy vid 13.04.2012 № 4651-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>> data zvernennia 18.07.2023 [in Ukrainian].

2. Instruktsiia pro poriadok zaluchennia pratsivnykiv orhaniv dosudovoho rozsliduvannia politsii ta Ekspertnoi sluzhby Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy yak spetsialistiv dlia uchasti v provedenni ohliadu mistsia podii: zatverdzhena nakazom MVS Ukrainy vid 03.11.2015 № 1339 [Instructions on the procedure for involving employees of pre-trial investigation bodies of the police and the Expert Service of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine as specialists to participate in the inspection of the scene of the incident: approved by the order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 03.11.2015 No. 1339] <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15#Text>> data zvernennia 20.07.2023 [in Ukrainian].

3. Instruktsiia pro uchast spivrobotnykiv ta pratsivnykiv Ukrainskoho naukovo-doslidnoho instytutu spetsialnoi tekhniki ta sudovykh ekspertyz Sluzhby bezpeky Ukrainy yak spetsialistiv v kryminalnomu provadzhenni: zatverdzhena nakazom Tsentralnogo upravlinnia Sluzhby bezpeky Ukrainy vid 19.03.2016 № 138 [Instructions on the participation of employees and workers of the Ukrainian Research Institute of Special Equipment and Forensic Expertise of the Security Service of Ukraine as specialists in criminal proceedings: approved by the order of the Central Department of the Security Service of Ukraine dated 03/19/2016 No. 138] <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0564-16#Text>> data zvernennia 21.07.2023 [in Ukrainian].

4. Instruktsiia z orhanizatsii provedennia ta oformlennia ekspertnykh provadzen u pidrozdilakh Ekspertnoi sluzhby MVS Ukrainy: zatverdzhena nakazom MVS Ukrainy vid 17.07.2017 № 591 [Instructions on the organization and registration of expert proceedings in the divisions of the Expert Service of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine: approved by the order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 07.17.2017 No. 591] <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1024-17#Text>> data zvernennia 20.07.2023 [in Ukrainian].

CASES

5. Vyrok Henicheskoho raionnogo sudu Khersonskoi oblastisprava № 653/2165/20 [Vyrok Henicheskoho raionnogo sud Khersonskoi oblasti (sprava No. 653/2165/20)] <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94616755>> data zvernennia 23.07.2023 [in Ukrainian].

6. Rishennia YeSPL u spravi «Pichuhin proty Rosii» (Pichugin v. Russia), № 38623/03, p. 199, 23.10.2012 [Rishennia YeSPL u spravi «Pichuhin proty Rosii» (Pichugin v. Russia)] <<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%20/>> data zvernennia 24.07.2023 [in Ukrainian].

¹ Є Д Лук'янчиков, Б Є Лук'янчиков, Висновок спеціаліста в системі засобів перевірки інформації про кримінальні проступки. *Проблеми теорії та практики кримінального провадження*: матеріали круглого столу (м. Харків, 17 червня 2021 р.) / редкол.: В В Сокурено (голова), Л В Могілевський, М Г Щербаковський. (Харків, Харківський національний університет внутрішніх справ, 2021) 36–39.

BIBLIOGRAPHY

AUTHORED BOOKS

7. Pohoretskyi M, *Spivvidnoshennia dzherel faktychnykh danykh v operatyvno-rozshukovii diialnosti ta kryminalnomu protsesu i dzherel kryminalno protsesualnykh dokaziv* [Information about the facts of the operative investigative activity and the criminal process and criminal procedural evidence] Mizhnarodna politseiska entsyklopediia: u 10 t. T. VI: Operatyvno-rozshukova diialnist politsii (militsii) / vidp. red. Kovalenko V V, Moiseiev Ye V, Tatsii V Ya, Shemshuchenko Yu S (Kyiv, Atika, 2010) 937–939 [in Ukrainian].

ARTICLES

8. Antoniuk P Ye, Svoboda Ye Yu, Mykhalchuk T V, Vysnovok spetsialista yak dzherelo dokaziv u kryminalnomu provadzhenni: analiz protsesualnoi spromozhnosti [Expert opinion as a source of evidence in criminal proceedings: analysis of procedural capacity] (2021) 66 *Kryminalistyka i sudova ekspertyza* 88–95 [in Ukrainian].

9. Vlasova H P, Spivvidnoshennia kryminalnykh protsesualnykh provadzen ta dyferentsiatsii kryminalnykh protsesualnykh form [Correlation of criminal procedural proceedings and differentiation of criminal procedural forms] (2015) 11 *Naukovo-informatsiyni visnyk. Pravo* 153–158 [in Ukrainian].

10. Hloviuk I, Sudove provadzhennia shchodo kryminalnykh prostupkiv u sudi pershoi instantsii: teoriia i praktyka [Judicial proceedings regarding criminal misdemeanors in the court of first instance: theory and practice] (2021) 3 *Pravo Ukrainy* 61–72 [in Ukrainian].

11. Zadoia K P, Sproshchene provadzhennia shchodo kryminalnykh prostupkiv za Kryminalnym protsesualnym kodeksom Ukrainy 2012 roku ta zakonodavstvom yevropeiskykh derzhav [Simplified proceedings regarding criminal offenses under the Criminal Procedure Code of Ukraine of 2012 and the legislation of European states] (2015) 1 *Visnyk kryminalnoho sudochynstva* 29–39 [in Ukrainian].

12. Kompanets Ye M, Uchast spetsialista u kryminalnomu provadzhenni pro porushennia prav intelektualnoi vlasnosti [Participation of a specialist in criminal proceedings for infringement of intellectual property rights] (2020) 2 *Chasopys Kyivskoho universytetu prava* 318–323 <<https://doi.org/10.36695/2219-5521.2.2020.60>> data zvernennia 20.07.2023 [in Ukrainian].

13. Leiba O A, Do pytannia doskonalosti normatyvnoi rehlementatsii dosudovoho rozsliduvannia kryminalnykh prostupkiv [To the question of the perfection of normative regulation of pretrial investigation of criminal offenses] (2021) 1 *Iurydychni naukovyi elektronnyi zhurnal* 360–363 <<https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-1/90>> [in Ukrainian].

14. Morozov D A, Bondar V S, Vykorystannia spetsialnykh znan pid chas provedennia okremykh slidchykh (rozshukovykh) di u rozsliduvanni nezakonnoho posivu abo vyroshchuvannia snotvornoho maku chy konopel [Use of special knowledge during the conduct of separate investigative (research) activities in the investigation of illegal sowing or cultivation of hypnotic poppy or hemp] (2017) 1/2 (33/34) *Visnyk NTUU «KPI». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo* 216–222 [in Ukrainian].

15. Pohoretskyi M A, Kryminalno-protsesualna forma [Criminal procedural form] (2012) 2 *Visnyk Zaporizkoho yurydychnoho instytutu DDUVS* 144–151 [in Ukrainian].

16. Pohoretskyi M A, Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: realnist ta iliuzii (do 10-richchia nabuttia chynnosti) [The Criminal Procedure Code of Ukraine: reality and illusions (until the 10th anniversary of its entry into force)] (2022) 1–2 *Visnyk kryminalnoho sudochynstva* 72–90 [in Ukrainian].

17. Pohoretskyi M A, Dokazy u kryminalnomu protsesi [Evidence in a criminal trial] (2003) 2 *Visnyk prokuratury* 59–65 [in Ukrainian].

18. Pohoretskyi M A, Dzherela sudovykh dokaziv [Sources of forensic evidence] (2005) 10 *Pytannia borotby zi zlochynnistiu* 167–178 [in Ukrainian].

19. Pohoretskyi M A, Pro spivvidnoshennia dzherel faktychnykh danykh i dzherel dokaziv u kryminalnomu protsesi [On the ratio of sources of factual data and sources of evidence in criminal proceedings] (2009) 1 *Pravo Ukrainy* 80–85 [in Ukrainian].

20. Pohoretskyi M A, Shchodo poniattia «dokaz» za proektom novoho Kryminalno-protsesualnoho kodeksu Ukrainy [Regarding the concept of «evidence» according to the draft of the new Criminal Procedure Code of Ukraine] (2009) 3 *Visnyk prokuratury* 94–101 [in Ukrainian].

21. Pohoretskyi M, Teoriia kryminalnoho protsesualnoho dokazuvannia: problemni pytannia [Theory of criminal procedural evidence: problematic issues] (2014) 10 *Pravo Ukrainy* 12–25 [in Ukrainian].

22. Pohoretskyi M A, Nova kontsepsiia kryminalnoho protsesualnoho dokazuvannia [New concept of criminal procedural evidence] (2015) 3 *Visnyk kryminalnoho sudochynstva Ukrainy* 63–79 [in Ukrainian].

23. Pohoretskyi M A, P'iat rokiv chynnosti kryminalnoho protsesualnoho kodeksu: uroky dlia pravotvorchoi diialnosti [Five years of the Criminal Procedure Code: lessons for law-making activity] (2017) 3 *Visnyk kryminalnoho sudochynstva* 21 [in Ukrainian].

24. Simakova-Iefremian E B, Do pytan'nia pro vvedennia u kryminalne protsesualne zakonodavstvo poniattia «vysnovok spetsialista» [On the issue of introducing the concept of «expert opinion» into the criminal procedural legislation] (2019) 20 *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky* 110–120 [in Ukrainian].
25. Shcherbakovskyi M H, Retsenzia zakliuchennia sudebnogo eksperta y pysmennie raz'iasnenie spetsialista: skhodstvo y razlychye [Review of the conclusion of the forensic expert and written explanation of the specialist: similarity and difference] (2020) 65 *Kryminalistyka i sudova ekspertyza* 52–63 <<https://doi.org/10.33994/kndise.2020.65.05>> [in Ukrainian].
26. Shcherbakovskyi M H, Konsultatsiina funktsiia spetsialista u kryminalnomu provadzhenni [Consulting function of a specialist in criminal proceedings] (2017) 62 *Kryminalistyka i sudova ekspertyza* 43–51 <<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4996>> data zvernennia 23.07.2023 [in Ukrainian].
27. Shumylo M Ye, Poniattia dokaziv u kryminalnomu protsesi: prolehomeny do rozuminnia «nevlovnoho» fenomenu dokazovoho prava [The concept of evidence in the criminal process: prolegomena to understanding the «elusive» phenomenon of evidentiary law] (2015) 3 *Visnyk kryminalnoho sudochynstva* 95–104 [in Ukrainian].

DISSERTATION

28. Trofymenko V M, Teoretychni ta pravovi osnovy dyferentsiatsii kryminalnoho protsesu Ukrainy [Theoretical and legal bases of the differentiation of the criminal process of Ukraine] (dys. dokt. yuryd. nauk. Kharkiv, 2017) 437 [in Ukrainian].

CONFERENCE PAPERS

29. Bondar V S, Pytannia vdoskonalennia zakonodavstva ta pravozastosovnoi praktyky (vysnovok spetsialista) [The issue of improving legislation and law enforcement practice (expert opinion)] *Problemy dosudovoho rozsliduvannia v suchasnykh umovakh: pravovi ta orhanizatsiini aspekty: mizhn. nauk. – prakt. konf., m. Odesa, 29 kvitnia 2021 r. (Odesa, ODUV, 2021)* 113–117 [in Ukrainian].
30. Dudarets R M, Aktualni pytan'nia zakonodavchoi realizatsii otrymannia vysnovku spetsialista pid chas dosudovoho rozsliduvannia kryminalnykh prostupkiv [Current issues of the legislative implementation of obtaining a specialist's opinion during the pre-trial investigation of criminal misdemeanors] *Aktualni pytan'nia teorii ta praktyky dosudovoho rozsliduvannia kryminalnykh prostupkiv: materialy mizhvidom. nauk. – prakt. kruhloho stolu (Kyiv, 14 lystop. 2019 r.) (Kyiv, Nats. akad. vnutr. sprav, 2019)* 141–145 [in Ukrainian].
31. Karkotskyi I O, Hii T O, Aktualni napriamky optymizatsii struktury i zmistu vysnovku eksperta [Current directions of optimization of the structure and content of the expert's opinion] *Teoriia i praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky: materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii z nahody 85-richchia doktora yurydychnykh nauk, profesora Niny Ivanivny Klymenko (m. Kyiv, 27 liutoho 2018 roku) (Kyiv-Mariupol, 2018)* 126–128 [in Ukrainian].
32. Kovalenko A V, Vysnovok spetsialista yak nove protsesualne dzherelo dokaziv u kryminalnomu provadzhenni (problemy ta perspektyvy) [Expert opinion as a new procedural source of evidence in criminal proceedings (problems and prospects)] *Aktualni pytan'nia rozvytku prava ta zakonodavstva: naukovy diskusii: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, m. Lviv, 18–19 hrudnia 2020 r. 2. (Lviv, Zakhidnoukrainska orhanizatsiia «Tsentr pravnychkykh initsiatyv», 2020)* 187–190 [in Ukrainian].
33. Luk'ianchikov Ye D, Luk'ianchikov B Ye, Vysnovok spetsialista v systemi zasobiv perevirky informatsii pro kryminalni prostupky [Opinion of a specialist in the system of means of checking information about criminal misdemeanors] *Problemy teorii ta praktyky kryminalnoho provadzhennia: materialy kruhloho stolu (m. Kharkiv, 17 chervnia 2021 r.) (Kharkiv, Kharkivskyi natsionalnyi universytet vnutrishnikh sprav, 2021)* 36–39 [in Ukrainian].
34. Fedotova H V, Vplyv pryntsyphu protsesualnoi ekonomii na dosudove rozsliduvannia kryminalnykh prostupkiv [influence of the principle of procedural economy on the pretrial investigation of criminal misdemeanors] *Aktualni pytan'nia teorii ta praktyky dosudovoho rozsliduvannia kryminalnykh prostupkiv: materialy mizhvidom. nauk. – prakt. kruhloho stolu (Kyiv, 14 lystop. 2019 r.) (Kyiv, Nats. akad. vnutr. sprav, 2019)* 141–145 [in Ukrainian].
35. Chernenko A P, Shyian A H, Vysnovok spetsialista yak protsesualne dzherelo dokaziv u kryminalnomu provadzhenni [Specialist's opinion as a procedural source of evidence in criminal proceedings] *Aktualni problemy ekspertnoho zabezpechennia dosudovoho rozsliduvannia: materialy naukovo-praktychnoho seminaru (DDUVS, 2020)* 149–152 [in Ukrainian].
36. Shumylo M O, Kryterii sproshchennia protsesualnoi formy v kryminalnykh provadzhenniakh [Criteria for simplifying the procedural form in criminal proceedings. Current issues of the theory and practice of pretrial investigation of criminal misdemeanors] *Aktualni pytan'nia teorii ta praktyky dosudovoho*

rozsliduvannia kryminalnykh prostupkiv: materialy mizhvidom. nauk. – prakt. kruhloho stolu (Kyiv, 14 lystop. 2019 r.) (Kyiv, Nats. akad. vnutr. sprav, 2019) 147–149 [in Ukrainian].

37. Shcherbakovskyi M H, Problemy vykorystannia vysnovku spetsialista pid chas rozsliduvannia kryminalnykh prostupkiv shchodo ditei [Problems of using a specialist's opinion during the investigation of criminal offenses against children] *Aktualni problemy dosudovoho rozsliduvannia ta sudovoho rozghliadu zlochyniv proty statevoi svobody ta statevoi nedotorkanosti ditei, shliakhy yikh vyrishennia: materialy Mizhnar. nauk. – prakt. konf.* (Kyiv, 19 cherv. 2020 r.) (Kyiv, Nats. akad. vnutr. sprav, 2020) 356–358 [in Ukrainian].

WEBSITES

38. Hloviuk I, Sudove provadzhennia shchodo kryminalnykh prostupkiv: chy spravdiatsia ochikuvannia [Court proceedings regarding criminal misdemeanors: will the expectations come true] <<https://unba.org.ua/publications/5741-sudove-provadzhennia-shchodo-kryminalnih-prostupkiv-chi-spravdyat-sya-ochikuvannia>> data zvernennia 21.07.2023 [in Ukrainian].

Bondar V. S.,

PhD in Law, Associate Professor,

Dean of Faculty No 2

(training specialists for pre-trial investigation bodies)

of Luhansk State University of Internal Affairs

named after E. Didorenko (Sievierodonetsk, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0003-1552-4555

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2023.3-4/20-38>

SPECIALIST'S OPINION AS A SOURCE OF EVIDENCE IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Abstract. *The article highlights the issue of improving criminal procedural legislation and law enforcement practice in the context of using a specialist's opinion as a source of evidence in criminal proceedings regarding criminal misdemeanors.*

The normative regulation and scientific positions on the use of a specialist's opinion as a source of evidence in domestic procedural doctrine and European countries are analyzed. The author aimed to identify substantive and technical-legal inconsistencies in the normative regulation of the use of a specialist's opinion in criminal proceedings regarding criminal misdemeanors in particular and other – general (ordinary) and special – differentiated procedure of criminal proceedings regarding criminal misdemeanors.

The practice of using and evaluating a specialist's opinion by courts, including of the European Convention on Human Rights ECHR, is given. Proposed changes and additions to the Code of Criminal Procedure of Ukraine, which will regulate the procedure for examining the expert's opinion in court proceedings in the event of appointment of a court hearing with the summons of participants in criminal proceedings.

The conducted research, including the results of the analysis of the current legislation, made it possible to formulate a conclusion about the legal uncertainty of the order of formation (in accordance with the two-stage procedure of formation of evidence for pre-trial and court) and the use by the parties of criminal proceedings and the court of a specialist's opinion as a source of evidence both on the legislative and at the departmental regulatory level, which affects the practice of its application.

Key words: *specialist's opinion, evidence, research of evidence, specialist, criminal misdemeanor, criminal process, trial, summary proceedings, legislation of the European Union.*